

Te Pipiharaura

HE KUPU WHAKAMARAMA.

NAMA 160.

GISBORNE.

AKUHATA 1911.

"He ao te rangi ka uhia, He huruhuru te manu ka vere."

"Kui! Kui! Ubitibitiora."

TE WAIPIRO KIA WHAKAKOREA.

KUA puta te shakaatu a te Kawanatanga kia nukuhia nga pooti waipiro mo te wa pooti mema, mo nga ra pea o Tihema. I haere rawa nga shakaatu i roto i te Kahiti Pakeha hei te 14 o Hepetema te pooti a Takitimu. Ko nga moni i shakaotia hei utanga ma Takitimu mo nga raruraru o te pooti e £60, a i shakaae a Takitimu ka taea e ia te utu taua moni. I te mea kua pai nei nga mea katoa, kua tu he hui, kua tumanako atu te pakau ki taua 14 o Hepetema, ka tae mai te whakaatu a te Kawanatanga kua nukuhia te pooti mo te wa pooti mema. I hakiri noa taua rogo nei i te tuatahi e korerotia ana, a ina tonu no nga ra o tera wiki ka kitea i roto i te Kahiti Pakeha te nukuhanga. Tae noa mai ki tenei wa kaore ano matou i mohio ki te take i nukuhia ai te pooti a Takitimu. Kore rawa tetahi kupu shakaatu mai a te Kawanatanga ki te Tiamana o te Kaunihera o Takitimu mo te nukuhanga i tenei pooti, me te mea nei kaore he take o te Kaunihera ki taua pooti. Ki ta matou shakaaro he mahi he rawa tenei na te Kawanatanga. Mehemea he Kaunihera Pakeha e kore tenei take e waiho noaio kia takoto penci ana, kia kore rawa he kupu whakamarama. Hei te hui rawa pea a nga Kaunihera ka tu nei ki Poneke a te 29 o tenei marama puta ai nga whakamarama.

Ki ta matou nei tiro ko nui te uaua ki te shakaurua atu tenei pooti ki te pooti mema; otira ko te Kawanatanga e mohio ana, kei a ia pea e matau ana tetahi huarahi marama e

taea ai te shakamama etahi o aua raruraru. Waiho tonu ma te wa e shakaatu.

Kua nukuhia te pooti, ahakoa peshea te te shakaaro o te pakau mo te take i nukuhia ai, kaore e taea te shakarereke. Ina tonu tonu pai na ka roa tatou e ata whirihiri ana i roto i o tatou pakau he pai ranei te tikanga o te Ture nei he kino ranei; he ora ranei mo te iwi Maori he mate ranei. Ka nui te kaha o nga rangatira hotera i roto i te takiwa e Takitimu nei ki te tohutohu ki nga Maori ki te kino o tenei ture, "He shakatutua i nga Maori." Kua tae rawa ki te pa Maori whakorero ai mo te kino o tenei Ture. Hei te haere i nga tiriti, ara noa te huihui nga Maori kua tae ki reira tohutohu ai kia kaha e whai i te tikanga o tenei Ture, "He shakatutua i te Maori." Katahi ano ka kitea te kaha o enei tangata ki te shakarere i o ratou share ki te haere i nga huarahi korero ai ki nga Maori. Katahi ano ka kitea he tapata aroha tonu ia ratou ki te Maori, ka nui tonu ia to ratou hiahia ki te shakarangatira i te Maori. E nga hoa i nga wahi katoa kei taea koutou te mamiga e nga rangatira hotera ki nga korero penei e enei kua korerotia nei. Kei pohehe koutou he aroha no ratou ki a tatou i korero ai mo te shakatutua o te Ture nei i a tatou, kaore epari he shakaaro ke no ratou ki to ratou ruihi ki te rite i a tatou te tikanga o tenei Ture. Ki te makaia e te tapata he rakau popopo ki ruha te ahi, ka putaputa te popokorua ki waho omaoma ai, he wehi i te wera o te ahi. Waiholi kei te mohio nga rangatira hotera kua eke ratou ki ruha i te ahi, na reira ka puta ki waho i o ratou share tohutohu ai ki a tatou i to tatou mate i te Ture nei. Ka kiia mai e ratou ko tatou kei ruha te ahi, ko te

hagaitajata ia ko ratou ke. Kei te tino mohio atu ratou he ora mo tatou kei tenei Ture, he mate mo ratou, na reira ka haere i te ara ki te kimi tikanga e ora ai. E rite ana ratou ki te pokiha i taka nei ki te poka wai. No te korenga i kitea he ara ake mona ki waho, ka karanga atu ki te koati e haere noa ana, kia heke iho ki te unu i te tino wai reka atu o nga wai katao, kaore noa ra he wai o taua poka. Te rerega iho o te koati ka peke mai te pokiha ra ki runga i a ia, rere atu ana ki waho o te poka kata iho ai ki te kuare o te koati. Apopo tatou kaitaina ai e nga rapatira hotera ki te roto tatou ki a ratou tohutohu.

He maha nga Maori kei te shakarongo ki nga korero a nga rapatira hotera nei, kei te shakaac ka tutua ratou i te-ture nei. Ko te tikanga o te tutua nei ka panaia ki waho o nga hotera kei moe kei kai i reira. Kaore nga matou e shakaac kia kiia he take tenei hei shakatutua i nga Maori. E shakaac ana unatou tera nga rapatira hotera e mabi, ahakoa kaore o ratou mana ki te pera. Epari ehara i te mea ko nga hotera anake nga share moe, me nga share kai. He nui noa atu nga share moe, kai boki o te Pakeha. Ki te kite tetahi Pakeha kaore nga moni a te Maori e painga mai e nga hotera, ka powhiriitia mai e ia nga Maori kia haere atu ki tona share, kia riro ai i a ia nga moni. Tetahi ehara tatou i te tamariki kia huarautia ki tenei take hauarea rawa. Kua korerotia e matou kaore he mana o te hotera ki te pana i te Maori ki waho o tona share, otira ki te ki mai kia tatou ka panaia tatou e ratou ki waho o nga hotera, ko te shakahoki tika ma tatou me ki atu, hei aha ma unatou o koutou share, ka kitea ano e matou he share mo matou. Kua tatou hei haere atu, penci me te kuri e patua ana, kei waenganui i ona waewae tona waero, e ki atu ki a ratou, kati i te mea ka panaia mai matou e koutou ki waho kaore matou e shakakore i te waiapiro. Ki ta matou nei shakaaro ko te tikanga shakatutua tenei i a tatou, mo te mea nei kaore rawa he kaha i roto i a tatou ki te mea atu, hei aha ma wai o koutou share.

E hoa ma ko te rakau tenei a nga tapajata o nga hotera, kaore a ratou korero ke atu, a ka mutu ano hoki to tatou mate ko tenei. Ehara ra i te mate, epari na etahi tapajata noa i ki he mate. Na ko tenei mate mo nga tapajata anake e haere ana ki nga taone, ko ana tapajata he taratoru noa, ko enei hana i a Apirana ma nei Kei te roo pea te kante o nga tapajata e haere ana ki nga taone, ki ta matou nei shakaaro kaore e tika kia kiia te raruraru e pa ki enei tapajata he mate no te iwi nui. Kati tonu.

Titiro tatou ki nga painga o te ture nei. Ka

toe nga moni a te tapajata, nga utu o ona werawera. Ka raro tenei huarahi mate mai mo tona tinana, ka raro hoki te kehua e shakariri nei i a ia ki ona hoa ake, e homai nei i nga korero kikino ki tona magai. He mea pai rawa atu enei.

Ka ora tana wahine; ka kore e patua, e kai upokotia ranei; ka rite ona hiahia katao mo nga mea o te kainga, ka takoto noa hoki te moni.

Ka ora ano hoki nga tamariki, i te kai, i te kakahu. Ka ora ano hoki ratou i te mea kaore ratou e taka ki tenei mea kino a to ratou paeketajata. Mo nga tamariki nei te tino painga o te ture nei. Na kia mahara tatou ko te Ture e shakaina ihi ana i nga mea goikore ki te pai, ki te ora, he tino Ture tonu. Ko nga tapajata ia o nga hotera e ki ana he Ture kino.

Ka ora te iwi nui i te mea ka tutuki pai nga mabi nunui; nga mabi ahuhenua, nga kura, me ora atu. Ka kaha te tapajata ki te ahuhenua me te shakapau ano i ona moni ki te waiapiro, kore he painga o tona mabi. Ki te tutuki te tapajata ki te mutajata mai o te matauranga, ka tahuri ai ki te kai waiapiro kaore he painga o tona matauranga.

Ko nga painga enei, shanui ana tera ki te iwi katao; ka tika tenei kia kiia he ora mo te iwi. Tena ko te mate kua kiia ake nei he mea kotahi tonu, he mea hauarea noa, he mea hoki e pa ana ki nga tapajata torotoru nei. He roa te wa e takoto mai nei i mna i te aroaro ka tae atu ki te ra pooti, ata shakaaroa iho ta tatou take ka man ki te mea pai, ka shakarere i te mea he. Ko nga tapajata o nga hotera kei te shakahe ki tenei Ture, ko te Pihopa o Wainapu, e mau nei ana korero, kei te shakapai. Ko ethea o enei kei te whai i te pai mo te iwi, ko nga rapatira hotera ranei ko te Pihopa ranei?

HE PANUI KIA MOHIOTIA.

KUA tae mai te reta a tetahi o nga kai shakaako o te kura o Hukarere, he tono mai kia shakiataria e matou te ra e shakatakatoria ai e te Kawana, e Rore Hiririgiana, te Kohatu Kokoja o te Kura o Hukarere. Ko te ra e shakatakatoria ai tenei kohatu a te 29 o Hepetema, i te wa o muri i te tekau-ma-rua karaka. Ki te hiahia etahi tapajata ki te ruku moni mai hei awhina i te kura he pai tonu me waiho mo tana ra ka hoatu ai ki te Kawana a mana e hoatu ki te kura. Ki te peneitia me hoatu ko nga moni koura anake i roto i te paahi, kua te birirwa me te nooti, ka hoatu ai i te paahi ki te Kawana. He ra nui rawa atu tenei,

ko te hiahia o nga kai shakahaere o te kura kia tokomaha o nga Maori e tae mai i taua ra ki te shakahaubau i nga mahi o te Kura. Tera ano e takoto he pereti i taua ra, kati kia noho mahara nga tapata e haere ana. Kua rite katoa i te Pihopa te ahua o te kurakia mo taua wa. Ko nga mea o tatou e tata atu ana, kia bihiko atu ki te ahina i ta tatou taonga. Ko nga wahi hoki kaore ano i ahina i ta tatou kura, ko te wa pai tenei, hei kohinga, mebemea e hiahia ana, kia riro ai ma te Kawana e boatu ki te kura.

HE MIHI NA TE KINGI KI TE IWI MAORI.

TARI O TE PIRIMIA, PONERE.
18 Akuhata, 1911.

Kia Ngata.

KEI te koa toku ngakau ki te shakamohio atu kia koe kua tae mai te reta a te Kawana ki au e shakaatu mai ana i nga mahi papai a to tatou Kigi me to tatau Kuiti mo nga kupu shakaatu i to tatau piripono i shakaurua ra ki roto ki te pukapuka i tukua atu kia raua i te ra o te karauatanga i a raua.

Hoei ano,
Na TIMI KARA.

Ki te Etita o Te Pihopaharaura.

E hoa,

TENA KOE. Tenei ka tukua atu e au te nga kawenga hei mauranga ma to Nupepa ki nga pito o o tatou Motu. Kia ora.

Na A. T. NGATA.

Poneke, 24/8/11.

PITOPITO KORERO.

Tera matou e tuhituhi reta ki nga hoa i nga taone nunui o te Tominiiana kia rapua mai e ratou etahi share pai (Boarding Houses) hei nohoanga mo nga Maori, kia kore ai e tae ki roto i nga hotera. Ki ta matou shakaaro ko te utu tika tenei mo te korero a nga rapatira hotera e mea nei ka panaiia mai nga Maori ki waho i o ratou share. Ki te tae mai he shakaatu i mua o te putanga o te pepa o tenei marauna e heke ho nei, tera e shakaaturia e matou.

A TATOU TAONGA-OHA I ROTO I TE HAHU.

UPOKO VII.—TE HAPA TAPU.

"Ki te motu ke i ahau e kore tetahi mea e taea e koutou."—*Houu 155.*

"Te whakahaere tino tika ko nga mea katoa i mahia e tatou hei hono i a tatou ki te Atua i roto i te Kotahitanga Tapu."—*Ahituu.*

NGA Hakarameta e rua, te Iriiri me te Hapa, e pa ana ki te nobo a wairua o te Karaiti i roto i nga ngakau o te hupa e shakapono ana ki a ia. E ai ki te korero a Huka, na te Iriiri i timata taua oranga o te Karaiti i roto i te tapata shakapono, na te Hapa i shakapono.

E aha nga pukapuka o te Kawenata Hou e shakaatu ana ki a tatou i ta te Karaiti shakatakotoranga i te Hapa. Hei shakaatu tenei ki a tatou i te nui o tenei mea.

He mea pai kia mahara tatou ki nga shakaaro o nga Akonga a te Karaiti i tana korerotanga ai ki a ratou mo tona tinana me ona toto. I a ia e mea ana, "Ko toku tinana tenei i tapapa atu mo koutou" e shakaaro ana ratou ki te Reme o te Kapega e takoto ana i to ratou araro. Ko te Kapega he tino riteja na nga Hurai e kaija ana e ratou i tena tau i tena tau hei shakamaratanga mo te Kawenata a te Atua i meija ai ratou hei iwi whiribiriri mana. Ki ta ratou shakaaro e shakarite ana a te Karaiti i a ia ki te Reme o te Kapega hei kaija ma ana akonga pera me te tino Reme e kaija nei e ratou i teui tau i tenei tau.

Mo ana kupu, "Ko tenei Kapa te Kawenata Hou i rupa i oku toto," i shakaritea e ratou ki etahi tikanga e rua a ratou a nga Hurai. Tuatahi i shakaritea e ratou ki nga toto o te Reme i shakahera i te ahiahi ki rupa i te aata. Tuarna i shakaritea e ratou ki nga toto i shakahera e Mohi i maunga Hinai i te wa i homai ai nga Ture. E korerotia ana i muri o te homaitanga i nga Ture, "Ka mau a Mohi ki te toto, a taia atu ana e ia ki te iwi, me te ki ano, nana, te toto nei o te Kawenata a shakaritea nei e Ihowa ki a koutou mo enei mea katoa."—*Eh. 24¹*. He korero enei e mohioti ana e nga Hurai katoa, na reira i a te Karaiti e mea ana i te waina, ko te Kawenata Hou i rupa i ona toto, ka hoki nga shakaaro o ana akonga ki te homaitanga o nga Ture o te Kawenata Tahito.

Ka kitea e tatou ki enei korero i waiho e te Karaiti enei ritega a a Hurai hei taurima mo tenei tikanga tapu ana. Ehara ano i te mea ko enei anake ana tikanga i hakaaro ai hei tauirataa mana. Eari e hakaaro ana ano ia ki a ratou hakahere totokore, ki te paraoa ki te hinu ki te waina. I waiho e ia ko enei hei hakairitega mo tana Hapa Tapu, ko te tikanga ia o roto ko tera e hakaaturia ra e a hakahere toto. Rite tonu tenei ki tana tikanga atavhai, ara kaore ona hiabia kia hakamamaetia a Kararehe ora hei hakamaratanga mo tana mahi pai, eari ko a hua pai o te henua i mahia nei e te tagata kia tipu hei oranga mona.

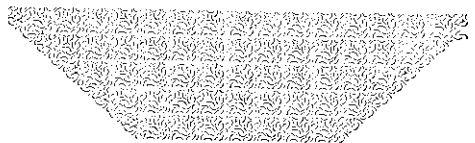
Ile penei te hakaaro o a Apotoro i a ratou e hakarongo ana ki a korero a te Karaiti. Otira i mohio ano ratou tera atu ano te hohonutanga o enei korero: e rite ana ki ana kupu i korero ai i mua atu, i te wa i hangaia ai e ia a mano e rima, i mea ai ia, "Ko ia e kai ana i oku kikokiko, e inu ana i oku toto, e noho ana i roto i au me ahau hoki i roto i a ia." Inaianei ka roo ano ratou ki a ia e mea ana, "Kaiga, Inumia, ko toku tinana tenei, ko oku toto enei." Ka hakaaro ratou e hakatakotoria ana e ia tetahi tikanga e kaiga-a-wairuatia ai e ratou tona tina me ona toto, a ko te take o taua kai hei buarahi mai mo tana manaakitanga e kiiia ra e ia—ka noho ia i roto i a ratou, me ratou hoki i roto i a ia.

Tena kia ata tirohia e tatou he aha a tino tikanga i hakairitea ai tenei Hakarameta. E rua a tino take e kitea ana: He mea e hai kaha ai e hai manawa ai te hua hakapono i te mea ka hakakotahitia nei e taua Hakarameta ki a te Karaiti ki a ratou ano hoki; he tikanga ano hoki e hakamaharatia ai e te Hahi te matega o te Karaiti.

(1) He tino kupu enei—"Te kai i oku kikokiko me te inu i oku toto," hei hakaatu ki a tatou i te "Kotahitanga o te hua hakapono ki a te Karaiti. Kaore he kai-hakaako nui o mua atu i a ia i korero penei ki a ratou na akoga; no te mea kaore to ratou na ahua ki a ratou akoga i rite ki to te Karaiti ahua ki ana akoga. Na te Karaiti i kawe mai te oranga hou ki te ao, na reira ko tona ahua ki ana akoga e rite ana ki to Arama ahua ki te tagata. Eari he nui ake ano to te Karaiti ahua ki ana akoga i to Arama ahua ki te tagata. No te mea ahakoa ko Arama te putake mai o te tagata, ehara ia i te putake mai o te oranga o te tagata. Ko te Karaiti ia te putake mai o te oranga hou, ko ia i rite ai ia ki a Arama; eari ko ia tonu taua oranga hou, ko ia i nui ake ai ia i a Arama. I te mea ko te Karaiti tonu tenei oranga hou, ka marama tatou ki te take i hakahau ai ia kia kaiga tona tinana, kia inumia ona

toto, hei mea e noho tonu ai ia i roto i te hua e kai ana, me ratou hoki i roto i a ia. Ka rite enei korero ki a Mohi i korero ra ki te hanau o Iharaira, i mea ra, "Kei roto i te toto te oranga o te kikokiko, kua hoatu ano e ahau ki a koutou mo rua i te Aaata, hei hakamarietapa mo o koutou wairua: ko te toto hoki te mea hei hakamarietanga mo te wairua."

Na a kupu a te Karaiti e mea nei ka noho ia i roto i te hua e kai ana i ona kikokiko, e inu ana i ona toto, me ratou hoki i roto i a ia, i hakapono ai tatou kei roto ano a te Karaiti i te hua e kai ana i ona kikokiko e inu ana i ona toto. Eari ko te ahua o taua noho kaore i pera me ta te Hahi o Roma e mea nei. Ka mohio ano hoki tatou e he ana te ki he hakamaharatanga kau tenei Hakarameta i te matega o te Karaiti. Ile mea pai kia mahara tatou ki te kore o te Karaiti i hiabia ki te hakakaha i te hakaaro o a tagata i patai ra, "Me phea e homai ai e tenei tagata ona kikokiko kia kaiga e tatou." I mea ia i roto i tana hakahoki, "Ko te wairua te hakaora ana, kaore a te kikokiko wahi; he wairua he oranga a kupu e korero nei ahau ki a koutou." Ko te tikanga o a kupu a te Karaiti ehara i te mea he kai Maori i ona kikokiko, eari he tikanga wairua me tona manaakitanga he mea wairua ano. Kia mahara hoki kia kuaa tatou e tauri ki te rapu maramatanga mo a mea o tenei Hakarameta e kore nei e taea te hakamarama—ara i te ahua o te manaakitanga e riro ana mai i te tagata e tago ana; i te ahua ranei o te tohu o wahi ki te mea wairua e hakaaturia ana i roto; i te ahua ranei o te noho a te Karaiti i roto i te tagata e tago ana i tenei Hakarameta: he mea enei kaore e taea te hakamarama, a kei hakamatau noa tatou ki te rapu i te maramatanga. Waiho tonu i rua i ta te Karaiti i hakatakoto ai: ko te kaha me te ora o te wairua i te Hapa a te Ariki kei ia tagata, kei ia tagata e mohio ano. Kaore e kitea nuitia i wahi. He pena ano tetahi tikanga o te Hapa, ara tera e kiiia ra e Paora, "He kaigatabitana no te tinana o te Karaiti." Ko te tino hakamarietanga o te hakapono o te tagata e ahei ai tona wairua te noho i a wahi tapu o te rangi, he mea ano kaore e kitea e te kanohi.

TE MAHI WHAKATIPU HIPI.

Na APIRANA NGATA.

TE KAHUI HIPI.

Ngu Remē.

KAORE e nui na kupu mo tenei wahapa o te kahui. Mehemea kua tutuki tika i te taŋata mahi hipi na tohutohu kua panuitia ra i era shakaupoko a tatou ka waiho ana tohutohu ki te ahua o na reme o tana kahui. Tera e mibi te taŋata haere, e ki, "Te papai, te ora o au reme!" Ae! Ko na wawata enei a te taŋata mahi hipi, ara:—

a, Kia mihia ana wuuru, mo te ora, mo te taimaha, mo te shai utu.

b, Kia mihia ana hipi, mo te pai o te shakapupu, mo te ora, mo te momona o na hipi, e ahei ana mo te shakanomona.

c, Kia mihia ana reme, mo te pai o te shakapupu, mo te ora, mo te nunui.

Kei ena hoki te huarahi mai o na moni shakaea ona mauitanga e nui ai.

Ko te wa shanau o na kuao kei te wa i shakamoea ai na io me na rame te tikanga. Ki te tomuri te shakamoea ka tomuri ano hoki te shanau. Otira ko na wa shanau ki te nuija o na takiwa o Aotearoa nei ko na ra nuija o Hurae tae atu ki na ratumatanga o Hepetema: ko te tino marama ko Akukata.

Kia shakaarohia tena e marama ai te taŋata ki te tika o tenei tohutohu, kia shakanohia ai ki na patiki shakai mahana. I te wa e hapu ana te io e kore e kaha tana haere, kei te taimaha hoki. I na shanau tana kuao e kore ano e kaha tana haere i te poikore o te kuao. Kia ora te katua, ka pai ai te toto o te miraka hei whapai i te kuao, i te mea kihēi ano tera i pakari ki te kai tarutaru.

He marama kino a Akubata. Ko te hiku tena o te takurua, kote wa e tino hoke ai te tupu o te tarutaru. Na ki te he te tupu o na kuao i tena wa ka noho hei mate mo ratou.

Ko te wa maaka, ara horihori o na tariga o na reme, pokapoka hoki i na kuao tane, ko waenganui o Hepetema tae atu ki na ratumatanga Oketopa. He mahi tenei e tika ana kia mahia i te wa ano e riri ki ana na kuao. A i te mea e mahia ana i tena wa, kua e haria na katua me na reme ki te wahi tawhiti rawa maaka ai, kei roa na rame e wehe ana i na katua a ka haro haro, ka pania. He pai mehemea te iari maaka kei roto tonu i te patiki o na io, kia puta tata mai ai ka potu te wa e kimi ai na io i a ratou kuao.

Na i muri i tena ka haro atu na io me a rotou kuao a tae nei ki te wa hei kutikutija.

He pai te tuku mai ki waenganui o Tihema kutikuti ai mehemea he tawhiti te wahi kutikutija i te patiki io, kia iti ai te shakakorikori. Otira mehemea e tutata ana he pai tonu te kuti i na io i a Noema, a ko na reme mo Tihema. I taua wa me wehe tetahi patiki, kia tupu te kai, hei tatari ki te wa e kutikutia ai na reme, hei wehepa atu mo na reme ahua ratou. He mea tika kia wehea na reme i o ratou katua i na ra o Tihema. Ko na take enei ka shakamaramatia nei, ara:—

Kia ora ai na katua. Notemea ko Hanuere me Pepuere na marama hokohoko o na io e rite ana mo te shakaputa ki waho o te kahui.

Kia ora ai na katua. Notemea kei na ratou shakamutuja o Pepuere ka shakamoea ratou ki na rame.

Kia ora ai na kuao. Ka tae mai ki a Noema ki a Tihema kua pakari na reme a kua kaha ki te kai tarutaru, kua kore ratou ko na katua e ora tahi i na kai o te ratou patiki. Ki te tauwhaija hoki na kuao ratou ko na katua ki na tarutaru o te patiki kotahi ka mate tahi, otira ko na mea poikore ano ko na kuao e tino mate:

Kia ora ai na kuao. I te mea kihai ano i kutikutia na wuuru o na katua e taimaha ana ratou, a e kore ana e kaha ki te haere. Kei te makeretanga o te taimaha ka marama ratou ki te haere, na, ka tino kaha rawa te taki haere i na kuao. Ko na kuao hiroki e mate rawa.

Kia hohoro ai te tauja o na katua ki te wehe i na kuao, o na kuao i na katua. Tae rawa ake ki na marama e mahia auautia ai na hipi, ki te wehewehe, ki te tipu, ki te hokohoko, ki era atu mahi hohoro o tenei karache, kua kore he raruraru i te shakaaururu o na kuao ki roto i na hipi pakeke.

Na i te wa e wehea ai na reme, me tapo na mea hiroki, me na mea i shanau tomuri ki te patiki shai kai, shai wai e ahua tata ana ki te iari tarawhe o te panamu. Kua e nui te shakakorikori i a ratou, e jari me tiro tiro tonu notemea kei te poikore ratou. Mehemea e shiwhi ana i tetahi patiki reipi (rape) he pai rawa tera. Kia kaha tonu te shakapapa i enei o na kuao a taea noatia te koapa, ki na wahi kai tonu ratou, a kia wehe tonu i na reme ora kua wehea atu ki na patiki e rite ana mo ratou ki te wahi i na hipi maroke, weta, io maroke ranci.

Ko na marama maharabata nui o te reme ko Aperira, ko Mei. Ko te mate e ka kia ratou i tena wa he rere i ka tarutaru tupu hou o te pahuru. Heoi ma te pai tonu o te tielki, ma te taake i na paru, ma te nukunuku ki na wahi maroke o te shenua. Ko te nuija ia o na mahi me te ahua o te tielki e kore e taea te

tohutobu-a-pukapuka, epari ma ia tapata e hopu haere i ruŋa i tana mahi i roto i ŋa tau-maha, e titiro hoki i ruŋa i te haere o ŋa wa o te tau, i te ahua hoki o tona shenua.

Kia mau mahara te tapata kei roto i ana reme ŋa weta mo te tau e tu mai nei, ŋa io rua-niho hei shakamoe, hei shakakapi i muri o te kahui ina puta atu ŋa io kikino me ŋa io kuia. Ki te he tana tieki i ana reme i te wa e reme ana i te wa hoki e hokete ai ka he ano ŋa weta ka torutoru, ka kore utu; ka he hoki ana io, ka torutoru rawa hei shakakapi a ka kore e maha o ŋa io kikino, o ŋa io kuia e taetae te hoko. Ara ka hoki iho ŋa shakaea mo ona taimahatanga, ŋa moni ranei e shihhi ai ia.

Ka tutuki i konei ŋa korero mo ŋa webewehenga e wha o te kahui hipi. Ko te shakara-popototaga tenei ara:—I te mea he pai te shenua, kia pai ŋa io (ŋa purapura), kia pai ŋa rame ma ratou: ka pai ai ŋa reme e shanau mai hei weta mo tetahi atu tau, hei io e shakakapi hoki mo ŋa io e ahei ana kia hokona atu. Ka shariki i raro i ena pai ko te pai shenua, a ka ubi iho i ruŋa i katoa ko te shakahaere pai, ka tutuki te pai e tumanakohia ana. Ma te aitu noa e pa mai i te mea kua tutuki to te tapata tona kaha, tona maramatanga, tona tupato.

Te maha e rite ana o ia wehenga o te kahuri.

E marama ai tenei wahi o ta tatou korero me shakaatu te patai, mehemea kua mohiotia te maha o ŋa hipi katoa e ora tika i ruŋa i tetahi shenua i te takurua tena webewehenga kia hia o aua hipi he io, kia hia he weta, he io moroke ranei, kia hia he reme ara he hokete? He maha ŋa shakautu tika mo tenei patai i ruŋa i te ahua o ia shenua, o ia shenua; i ruŋa i te ahua o ŋa shakahaere a ia tapata, a ia tapata; i ruŋa ranei i te mea kei te tutata mai he share shakamatao miiti (Freezing-works), kahore ranei. Mehemea hoki kei te tutata mai tetahi share pera ka mohiotia tera e hokona ŋa reme weta momona i te raumati, tae atu ki te yaluru, a tera e shakaunua ake ŋa io o te kahui. Kei ŋa shenua tino tabihii rawa i ŋa share shakamatao tera ranei e hokona katoatia ŋa weta, ahakoa kaore i mo mona, tera ranei e puritia katoatia mo tetahi tau.

Me ki pea e rua mano te nui o te kahui. Mehemea ka puritia ŋa weta rua-niho ka penei te ahua o te kahui ara:—

a. He io marena ...	900
b. He weta rua-niho ...	350
c. He reme ara he hokete ...	750
d. He rame ...	24
	2024

Ara ko te webewehenga tika tena. Mehemea e hokona tonutia ana ŋa weta i ia tau, i ia tau, ko te webewehenga tika tenei, ara:—

a. He io marena ...	1050
b. He reme, ara, hokete ...	950
c. He rame ...	27
	2027

I hoki iho ai te kaute o ŋa reme i ŋa io notemea e matemate ana etahi, ahakoa i te shanautanga mai i rite te maha o ŋa reme ki ŋa katua. E tika ana kia kiia ko te hahe o ŋa hokete, ara, o ŋa reme e shanau ana mai he weta, a ko tetahi hahe he io. Mehemea e shakamomonatia ana ŋa reme weta a ka riro te 70 o ia 100, ka marama te toenga iho e 30 o ia 100, a ka hoki iho te maha o ŋa hokete e noho i ruŋa i te shenua. Na reira, mo te shenua e riro ana ona reme weta i te wahi shakamomona ko te webewehenga tika tenei ara:—

a. He io marena ...	1250
b. He hokete uba ...	550
c. He hokete weta ...	200
d. He rame ...	32
	2032

Ehara i te mea hei ahua tuturu tenei, epari hei shakamarama kua i te tikanga o te shakanoho hipi ki ruŋa ki te shenua i te takurua. Ko te mea nui hei tirobanga ko te maha o ŋa io hei shakamoe. Ki te shakawateatia ŋa weta ahakoa kua, ahakoa rua-niho, pakeke ake ranei, na reira e taetae ai te shakanui ake ŋa io shakamoe.

Ko tetahi mea hei shakaarohanga ko te webewehenga o ŋa io shakamoe i ruŋa i o ratou tau, ara, kia maramatia ŋa rua-niho, ŋa shan-iho, ŋa ono-niho, ŋa niho-ki, me ŋa rima tau. Ki te kore me shakaputa era kei pai ana ŋa (manua, me ŋa niho o aua io, e manakohia mai ai e te kaihoko. Me ki ko ŋa rua-niho tae atu ki ŋa niho-ki e puritia hei shakamoe. I roto i te kahui io 1050 tera o penei te ahua:—

Tau rima ...	160
Niho-ki ...	240
Ono-niho ...	290
Mia-niho ...	350

Ko ŋa io rua-niho me ki e 450. E tika kia 450 o ŋa io katoa e shakaputa. Me penei te kowhiriŋa:—

Tau rima ...	160
Niho-ki ...	80
Ono-niho ...	50
Mia-niho ...	70
Rua-niho ...	90—450

1050

Ehara i te mea kia tino rite rawa ki tenei, egari kia marama ki te tapata e kowhiri ana nga hipi kikino o ia tau, o ia tau. Kei te ahua tonu ia o nga io te tikanga, a kei te maha hoki o nga io rua-niho papai hei shakakapi i nga io pakeke ake e shakaputaina ana.

Kaati i konei nga whakamarama mo nga wehe-wehega o te kahui. Kei te shakaupoko o muri ake nei ka timataia nga whakamarama mo "Te Mahi Whakahaere."

TAME TEIRA.

A HAKOIA kua tata ki te marama te mate-nga atu o Tame Teira te Memu he Mea o Otautahi, ka tubia ake ano etahi kupu ruarua nei mona i te mea he tapata nui tenei no te Paremata o Niu Tirenī. No te Taite te 27 o nga ra o Huarā ka haere nga shakaatu kua mate a Tame Teira, a he nui te pouri o nga wahi katoa o te Tominiāna mo taua mate: nga wahanga katoa o te Paremata, o te iwi hoki. Ko te mate o Teira i tona puku, he mate tawhito nona. I ruha i te kaha o tona tinana, i te kaha hoki o tona gākau ki te mahi, pehia noatia ake e ia tau mate. Tipu nei a tae rawa mai ki te wa i takoto ai kua kore e taea te peehi. I te 19 o nga ra o Huarā he hui nui tana i Otautahi, i taua po ano ka hāua e te mamāc, a no tetahi rapu ka tukua ki te hohi-pera. I te Ratapu ka shakaritua e nga Takuta kia tapahia. Te mutunga iho o te tapahanga ka timata tonu te he, i te mea kua kore he kaha o te tinana. I a ia e heke haere ana nui atu te marama o tona hīnengaro he korero tonu tona mahi ki ona hoa mo te ahua o te shakahaere i nga mahi i a ia e raro ana. Tae rawa ake ki te rima karaka i te ahiahi o te Taite ka moe i te moenga roa. I tona nohitanga kua kore he hokiāna ake mona, ka karapatia ona hoa kia tae mai ki tona moenga kia shai kupu ia ki a ratou. Ko ana kupu enei :-

Ki a John Dawson (Hekeretari o te Ropu Turaki Waipiro) "Ko te tau 1911 he tau e watea ai tatou i te here o te waipiro, melhēnea ki te pono tatou ki te Atua, ki te mana hoki kua shaihi nei tatou." Katabi ia ka huri ake ki a Kooru (Mr. Cole) ki tona hoa mahi, ka mea atu, "Kooru e kīā ana tatou e te tapata he porangi, otira ehara i te mea iti te ora mo te mana turaki waipiro i roto i te Tominiāna kota, ehara ano hoki i te mea iti te mate mo taua take. Ko ana kupu ki te ropu o nga tapata mahi o te Tominiāna (Labour Party) i hoatu ki a Mr. Isitt. I mea atu ia, "Isitt, he shēnua atahua tenei. Mea atu ki aku hoa

mahi (Labour) ki te mau ratou ki te shakapono, tera ratou e kite he mahi na te Atua te mea e shaiā nei e ratou." He hāga atahua ano hoki nga kupu a taua ropu i shakahoki ai mo nga kupu a Teira. I tona nehuga he tino nui te tapata o nga wahanga katoa o te iwi i tae ki te shakanui.

I whanau a Tame Teira i te tau 1862 ki Igarani. I te tau 1874 ka tae mai ratou ko ona matua ki Niu Tirenī nei. I te tau 1896 ka tu ia hei mema tuarua mo Otautahi. I te tau 1899 ka hīga, i te tau 1902 ka tu ano, i te tau 1905 ka hīga, a i te tau 1908 ka tu ano, kaore i arikarika te pootitanga o te iwi mona. I te Aperira ka taha nei ka pootitia ia e te iwi hei Mea mo Otautahi. Kaore he mema o te Paremata hei rite ki a Teira mo te mahi, he tapata hoki kaore e wehi ki te riri mo te mea he, ahakoa ko wai. Ko te take tenei i kore ai ia e tino paipia. He maha nga take nui na Teira i wewowero i ara ai. He tapata ia i shakapau i tona kaha ki te mahi i te mea tika, ki te riri i te mea he, ahakoa i roto i waho ranei o te Paremata. Mo te shaikorero he iwi nga tapata hei rite ki a Teira, mo te korero ki nga huihui nui i waho noa ihe kore he rite mona i Niu Tirenī. Mai o te timatanga o te Ropu Turaki Waipiro nei i roto o Niu Tirenī a tae noa mai nei ki tenei ra ko ia tonu tona tino tapata shaikorero. Ko Tame Teira te tapata i kaha tonu ki te tohe ki te Paremata kia tukua mai te mana pooti kia kore atu te waipiro i roto o te Tominiāna katoa, a ina tonu no tera tau ka riro mai. Ko te tau tuatahi tenei hei pootitanga mo tenei mea, kati kaore ia i kite i te hua o tana mahi, i peira ia me Mohi. Ko te tikanga tenei o tana kupu i mea nei mo te tau 1911.

HE RETA TOHUTOHU NA TE PIHOPA O WAIAPU.

Ki te Iwi Maori i roto i te Pihopitanga o Waiapu.

E TAKU whanau i roto i te Ariki tēna koutou. I te mea kua tukua mai e te Kawana o tenei shēnua ki a koutou te mana pooti kia kore, kia mau tonu ranei, te hoko o te waipiro ki a koutou i roto i o koutou takiwa; i te mea hoki he maha nga Kaunihēra Maori kua tonu ki te Kawana kia tukua atu tenei mana kia shakahaerea i roto i o ratou takiwa; ka shakaaro au ki te shakaatu ki a koutou i te nui o te pai e hua mai ki to koutou iwi i tenei pooti.

Ka tono atu ahau ki a koutou kia ata shakaaro iho ki tenei kai ki te waipiro; mehemea he whakaragatira, he shakatutua ranei tana i te iwi; mehemea he manaakitanga, he kapa ranei tana i homai ai i nga wa o mua; a mehemea hoki e ahina ana, e arai ana ranei ia i ta koutou haere i te huarahi o te ora e takoto nei i mua i o koutou aroaro.

He tino mea e mohiotia ana te matemate o o nga Iwi Maori o nga wahi katoa o te ao ina mau ki nga tikanga kino a te Pakeha. E hiablia ana ranei koutou kia raro atu to koutou iwi? E hiablia ana ranei koutou kia rite ki nga tapata tutua o te Iwi Pakeha? E hiablia ana ranei koutou kia riro katoa o katou shenua kia nobo pihara koutou. E mea ana koutou, kahore! Otira ki te tukuna e koutou te waipiro kia shakahuri ke ana i o koutou hinejaro, kia shakaipoikore i o koutou ngakau, i o koutou tinana, kia shakamate i o koutou wairua; ko te huarahi ano tena e mate ai te iwi. No te mea ka raro i a koutou te hiablia, me te kaha, e taetae ai te piki ki ruha ake i te karagatanga o te kararehe, e ahei ai koutou te tu patahi i te taha o te mea kaha o te Iwi Pakeha. He iwi ragatira koutou no mua iho, egari e kore e roa ka raro i a koutou taua mana ragatira, ka riro hei pononga ma te waipiro. Mehemea e hiablia ana koutou kia pumau tonu hei iwi ragatira, kia kua e heke atu ki te karagatanga o te kararehe, tena shakaputaina to koutou kaha ki te shakakore atu i tenei hoariri e shanga nei ki te shakamate i a koutou. E mohio ana koutou he tino hoariri no koutou te waipiro: he tokomaha kei raro i tona mana; he ora noa etahi i te ao, a mate tatua noa atu etahi. E tino mohio ana ano koutou he tino hoariri no te waipiro te shakapono; e arai ana hoki kia kore ai e taetae e koutou te tiaki o koutou tinana kia kua e kakai, e inu, e hiablia puremu: ko nga mea hoki enei kua eaitia e koutou. E waiho tonu ana ranei e koutou tenei tutakitanga waewae i te aroaro o a koutou tamariki, o a koutou taitama, me a koutou taitamahine, i te mea kua riro mai nei i a koutou te mana ki te shakakore atu?

He tono atu tenei naku ki a koutou e taku kahui Maori kia shakarere ake e tenei, e tenei nga shakaaro mona ake; shakaaroa te Atua e aroha nei ki a koutou, e hiablia nei kia shai koutou i nga mea e shihi ai ki te pai; shakaaroa o koutou tinana, he temepara nei no te Wairua Tapu; shakaaroa o koutou wairua e ora tonu nei ake ake; shakaaroa o koutou tipuna ragatira i waiho iho nei i a ratou mahi pai hei oia ki a koutou; shakaaroa te paiga me te iwi a nga ra e heke iho nei; shakaaroa hoki a koutou tamariki e tipu ake nei: ka

shakakore atu i te hoko o tenei kai ki to koutou iwi.

Ka inoi ahau ki te Atua kia shakahaia koutou ki te pakanga ki te hoariri o to koutou iwi, kia pera to koutou kaha me o koutou tipuna i nga ra o mua. "Whakatare, kia kaha!" "Pikaua e tetahi nga shakataimaha o tetahi, hei shakarite i ta te Karaiti ture." Heoi ano.

Na to koutou matua i roto i te Ariki,

A. W. WAIAPU.

Me korero e nga Mimita me nga Maori Reimana i roto i nga MHare-karakia Maori.

HE AWHINA I TE KAWANATANGA.

Ki te Etita o Te Pipiharaurua.

KIA pai koe ki te tuku atu i nga kupu rua-rua e shai ake nei, hei hurahura koa i o tatou tini mahara.

E hoa ma i tera marae i tera marae; i te aroaro o tou shanau, o tou hapu, o tou iwi; kia takatu, kia mataara te ngakau ki te rapu tikanga mo te morehu tapata, me te toenga shenua ki a tatan.

Puritia te ohaki a o tatou tipuna. I tukua hoki e ratou ki a Kuini Wikitoria mo ake tonu atu te Kawanatanga katoa o o ratou shenua a ko tatou nei o ratou uri. Tena koa tatou katoa ka shakakotahi i te tinana tapata o te kupu me te shakaaro, ki te ahina, ki te taotoko i nga poati o te tatou Kawanatanga a tenei poositanga e heke mai nei.

Mehemea na nga Kawanatanga o mua i mura, i tahae, i poapoa te shenua i poui ai koe, i mauahara ai koe ki te ihoa Kawanatanga, me shakarere atu to mauahara, to poui, i te riri, egari me shakapiri koe ki tenei Kawanatanga; kai mua hoki i to aroaro nga ra maha e tu mai ana, e kororeroro tahi ai korua, e shakariterite ai, e wakaoti ai i tetahi tino tikanga e tau ai te rapimarie ki a koe, ki au, me tetahi ake. Mehemea he pono tenei shakatauki, "Na te Kakaka i haehae, ma te Kakaka ano e tuitui."

E hoa ma, he maha nga tau e hopo ana au i nga mahara o to tatou shanaua o te Honore Ta Timi, K.C.B. i ia tau i ia tau. He rogo tariha, he kite kanohi toku i a ia e tu ana i waenganui o te huihuiga o nga shakaminenga tapata ki te tohutolu i tona iwi Maori kia mau te pupuri i te shenua, tahuri ki te mahi ahu-shenua, penapenatia te momi. Ko nga shenua e kore e taetae e koe e koutou ranei te paki me rihi atu ki etahi atu i ranga ano i te wariu hou o to shenua.

Ko nga shenua ataahua, epari he tokomaha nga tapata no ratou taua shenua, kaore i te taea te shakahaere pai taua shenua e rite ai te whiriwhiri o te hea iti, o te hea rahi ki nga hua o te shenua me whiriwhiri he komiti, me Kaporeihana: ka shakatu i tetahi Menetia hei shakahaere i nga mahi o te shenua, me nga kararehe me nga hua o te shenua. Na ko nga hua e puta mai ana i te shenua i nga karache, hei utu i nga kai mahi o te shenua, me nga taonga o ruha. Ko nga toenga o nga moni me kawae ki te Peeke shakaputu ai. Ko nga hua o era me tiri ki ia tapata ki ia tapata, i te ritega ano o te maha o nga hea o ia tapata, o ia tapata.

Na ko Whanganui te iwi i tino kaha rawa nga tohutohu a to tatau hoa, whanaunga hoki, me ahau ano hoki i etahi wa ki te tohutohu heoi kotahi e rua i shakamatua ki te ahushenua ko te nuiga he Ture he hei rawa. Tenei tetahi shakaatu atu. I te 1906 ko nga shenua e toru; ko Morikau No. 1, ko Ranana, ko Darakau-shakarara, i tata tonu ki te mano tapata i roto i te taitara o te poraka kotahi. He maha nga tau kua hipa nei i shakaoho hipi ai nga tapata tokotoru, tokohia, ki nga shenua nei, kore rawa i mahara atu ki te tini tapata o te taitara. Heoi tapu ana nga rau tapata ki te Kawanatanga kia awhinatia ratou. Whakatakototia ana taua tapu ki te aroaro o te Kawana i roto i te Kaunihera e Whiriwhiria ana. Heio hainatia ana e te Kawana o te Tominiama tona iroa, tuku atu i te Tino Taitara (Pee simple) ki te Poari Henua Maori o te Takiwa o Aotea, a tae a tinana tonu te Minita o nga mea Maori ki te aroaro o te iwi, ki te tohutohu ki te iwi, me te Poari kia shakahaere e te Poari enei shenua hei Paamu ma nga Maori no ratou nga shenua. Ae katoa te iwi, a inoi ana ki te Minita kia wehea kia 1000 nga eka o Morikau No. 1 hei mahinga ma ratou, a kia waiho nga mahi katoa o ana shenua ma nga Maori ano e kaimahi i te riipa o te Poari. Ae ana te Minita, ara to tatau Pirimia Mhaka-haere a Honore Pa Timi Kara, K.C.B. Kati no te Maehe i mahue ake nei ka akoakona a Pauro Marino e toa Roia me tana hunaonga kia haere ki ruha i Morikau No. 1, mahi taiepa ai, hei shakararuraru i nga shakahaere a te Poari. Na shakahaua ana e te Poari me te menetia nga wahine, nga taane o te iwi kia pakarutia nga taiepa. Tapatapahia iho nga taiepa. Na hamenetia ana e Pauro Marino ki te Kooti Hupirimi. Katahi hoki a Pauro Marino ka hamenetia te Poari. Mhaka-wakia ana ana Hamene i te aroaro o te Kooti Hupirimi, a tau ana te he ki a Pauro Marino. Epari i mua atu o te haeretaga o te shakawa i shai kupu ano a Wi Pere kia Pauro kia kauaka

tana raruraru e tukua ki te Kooti Hupirimi, heoi kaore taua tapata i shakaroro. Na inaianei kua tukua e Pauro tana keehi ma te Piriwi Kaunihera o Igarani e titiro. Epari ko Wi Pauro, hei teina mo Pauro Marino, i haere atu ki a Pauro me toa Roia. Ko te patai a Wi Pauro ki taua Roia i penei, "Tena e te Roia ka tukua nei e koe tenei kechi ki te Piriwi Kaunihera ka Pakaru ranei te Pee Simple kua hainatia nei e Te Kawana ki te Poari?" Ko te shakautu a te Roia, "E kore pea." Kati tenei. Na e hoa ma i tawhiti tatau ka ata shakaaroaro marire i tetahi tika-nga ritega mo tatau, ara mo te Pootitanga e heke mai nei. Ko taku e shakaatu nei ma koutou ta koutou i mahara ai e shakaatu kia matakaitaki tahi ai te himegaro. Tenei ano tetahi o aku, e maha a tatau mano eka shenua, a kua tukua e tatau ki raro i te Turo Kaporeihana, i te Turo Poari shenua hoki. Na ko te Kaporeihana, me te Poari shenua, ko te Kawanatanga nei ano ena: na reira au i mahara ai he aha te hua e puta mehemea ka peke tatau hei Apatihana a te Pootitanga e heke mai nei, a ko a tatau mano eka ki te riipa o te Kawanatanga. Mhakaaturia mui o koutou maharatanga. Kati i enei nga kupu.

Na to koutou hoa,

ERUERA TE KAHU.

HE WHAWHAI NO MUA.

NA MOHI TUREI.

TETAHU shahai nui a Datiporou raua ko te Manau-Apanui, i shahai ki te takiwa o Punaruku, o Karakatushero. Ka mutu te riri ka shakaputua e te Manau-Apanui tona patunga, ka kitea a Kuku, a Korohau, a Ropota-tapatake e takoto ana i roto i te parekura. Ka shakataukitia e te Manau-Apanui tana tokotoru:—

"Katahi! manu nui o te pakai nga tangata e tako nei."

Mhaua ake tamahine a te Rapiatawaea ka huaina te iroa ko te Manu-nui-o-te-pokai. Ka shakapotoa ki te karangatia ko Manu-pokai. Ko te shakatauki o enei tapata i a ratou e toa ana ki te riri, i nga shahai i toa ai ratou, ka shakataukitia:—

"Ko nga kuri pakaa a Uetahiao."

Tutaki raua ake ki tenei shahai tokatoru kotahi tonu te hijanga. Ko te iroa o te parekura nei ko te Maniaroa. E kii ana no te maniatanga o te tapata i ruha i te toto, koina te Maniaroa. He nui te hijanga o Datiporou i

tenei parekura. Ka mau i a Tamatekapua a Tuhorouta, tetahi o nga tama a Tuhakairiora, ka shakararajia, epari ka haa te aroaro e Tamatekapua. Waiho tonu iho hei mauahara ma Tuhorouta ki a Tamatekapua. Ka kitea tetahi o nga tama a Tuhakairiora i roto i te shakaputunga a Te Aowehea, ka kiia e Apanui kia wehea ki te whanga. Ka mau nga toa o te Manau-Apanui ka ririranga o Kuku, o Korohau, o Rogotapatata, ka poroporoa na kapupa o nga riha hai shakayahatanga kai ma ana nookopuna. E kotikotia ana, e pepeha iho ana,

"O ringaringa kotikoti kawana, i nga pikitanga i te Korau-whakamae."

Kei na pikitanga ki nga hiwi o Maunga Waru a Korau-whakamae. Ko nga riri hoki era i toa ai ratou, me etahi atu whanui. Ka mahi ra a te Manau-Apanui i tona parekura i te Maniaroa ka mutu. Ka haere mai a Apanui ki te shakahoki mai i nga tama a Tuhakairiora, i a Tuhorouta i te mea i shakararajia, i a Te Aowehea i te mea i mate. Ko te Aowehea i takia mai ma te moana. Ka shakaritea e ia he tagata hei haa mai mona, hei taki mai i te moana. He roa te takia mai ia tae mai ki Awatere, ka amohia ki te pa ki Okanbaretoa. Ka taui a Tuhakairiora ki tona tama. Ka mutu te tapihanga ka shai kupu a Tuhakairiora ki a Apanui: "Ka tae koe, homai mate ana koe i ta tana tama ki au. He aha koe te papaki-a-riha ai. Hei aha i shakararajia ai e koe tagata kino nei," ka tuhi tona riha ki a Tuhorouta. "He tagata kino, he tagata tukituki ihu waka tana. Apopo te aha atu ai ko koe. Ko ta tana tamaiti i homai mate nei e koe he tagata ata noho."

Ka shakahokia e Apanui: "Na nga toa o te ope, i kitea e au i roto i te shakaputunga, kawea mai nei e au. Kati taku kupu ki a koe, haere ake i muri i au ki tera o taau tama—"ko tana taura tonu tenei ka kiia iho nei, ko Rahui Tāo. "He tagata noho wa. E kite koe i te ahi e ka ana i uta koiana." Ka shakaaturia iho te takiwa, me te wahi e ka ai te ahi, he tagata hei ika hoki a Rahui Tāo tama a Apanui. "Ki te mate i a koe kawea ake kia taui hoki au." Ka tohutolu ia ki a Tuhakairiora. "Ko to riri me ihu-a-wa, tukua te puha ki te Ta ka hae ai, ka tuku ai i te puha o te ihu ki uta, ka manū koe i waho. Me to tūhoro tonu ake ki au e tu ana i te puhi o taku pa. E ara te kura o taku taiaha ki ruha ka pau tera ki waho o te pa. Kumea te puha o uta ka tuku ai i to whana-ihu-a-waka." Ka mutu nga tohutohu iho a Apanui ki a Tuhakairiora ka hoki. Ka tae ki tona ope ka hoki katoa.

Kei muri atu te shakamananga a Tuhakairiora i te kupu a Apanui.

TE POOTI E KORE AI TE WAIPIRO.

KO te patai e pataia ki nga tagata pooti katoa ko tenei:

"E pooti ana ranei koe kia hoatu te waiapiro ki te Maori o tenei takiwa?"

Ki te shakaaro koe he mea kino te waiapiro mo te Maori, he shakahoki mahau mo te patai nei: "KAORE."

Oira ki te shakaaro koe he mea pai te waiapiro mo te Maori, he shakahoki mahau: "AE."

Kotahi tonu te shakahoki ma te tagata e shakaaro ana kia ora ana tamariki.

Kotahi ano ma te mea e shakaaro ana kia ora tona iwi.

Kotahi ano ma te tagata Karaitiana.

Kotahi ano hoki ma te Minita Karaitiana.

Ko tona shakahoki ko tenei: KAORE.

Ki te kore he shakaaro o te tagata ki ana tamariki.

Ki te pai ia kia mate atu tona iwi i te waiapiro.

Ki te nui ake ona shakaaro ki te waiapiro, i ona shakaaro ki te pai mo tona wairua.

Ma tona tagata e ki: "AE."

157 Kua tenei pukapuka e mauria ki roto i te whare pooti, epari nga tohutohu nei me mau e koe i roto i te haka ki reira.

HE AITUA NO TE MOANA.

NO te 9 o nga ra o Akuhata nei ka tutuki tetahi tima nui ki ruha roka ki nga wahi o Awherika. I rere atu tana tima i Awhitereira, e rere ana ki Igarani. Kaore i tino nui nga tagata, epari ko nga taonga he nui atu. E 23 nga pahipi o Pohakenu i ruha. Ko te moni mihiua o nga taonga o ruha i tana tima kei wae-ghanui i te £20,000 me te £30,000. Ko te inihua ake o te tima e £500,000. He tima hou tonu tenei, ina tonu no te 1908 nei i timata ai tana rere i te moana. Ko nga meihua o tenei tima: te roa e 420 putu, whanui 54 putu e 7 inih, te bohono 28 putu e 8 inih, tona taumaha 5672 tana. E 75 o nga pahipi me nga heramana i u ki uta, e rua nga pooti, e 30 nga tagata o ruha i hano, kati kei te rapua ano ana poiti.

TE KAUTE O NGA MAORI.

TENEI kua tae mai nga shakaatu o Poneke mo to tatou kaute, a ko te ahua kei te piki taua ki te ora. He mea pai rawa atu tenei, he mea hoki e koa ai o tatou ngakau katoa. Ma nga shika e shai ake nei e shakaatu ki a tatou to tatou pikanga ake i nga kautehanga o enei tau ka taba nei.

Tau.	Kaute.	Te Nuinga ake i o mua atu.
1901	43,143	3289
1906	47,731	+588
1911	52,429	3979

Kaore i roto i tenei kaute nga Morioto o Wharekauri, i te mea kore ano to ratou kaute i tae mai. O tenei 52,429 he tokomaha kei nga Roru Pakeha, ara 1457 nga taue, 1402 nga wahine: ko nga mea enei kei te Pakeha te noho.

Te shakaatu a nga shika nei, he nui te pikanga o to tatou kaute i te 1901 ki 1906; he nui ano hoki to te rima tau o mua atu. Ahakoa kaore te pikanga o tenei rima tau i rite ki o era kua shakahuatia ake nei, epari tonu i te mea tonu e piki ana. I roto i tenei kautehanga ka kitea 19,866 nga tamariki kei raro iho i te 15 tau. Ko nga tamariki penei i te kautehanga o te tau 1906, 18,417; ara 1449 te nuinga ake o nga mea o tenei tau. Ko nga tamariki pakupaku kei raro iho i te 5 tau e 6968.

Nui rawa atu te ora o te Tairarohiti. E mea ana te pakupaku kaute no te Tairarohiti te nuinga o te kaute i piki ai te iwi. He mea tenei e tika ana kia koa te Tairarohiti nei. Ki te ki a te ripoata ki tona shakaaro he hua tenei no te ahuhenua o te Tairarohiti. Ki ta matou shakaaro he tika rawa tenei korero. Ka rite nga korero a nga tapata matau i korero ai ko te ora mo te iwi Maori kei te mabi i nga sheenua. Ma nga shika e shai ake nei e shakatu te tika o nga kupu nei. Ko nga shika nei no te Wairoa a huri noa ki Opotiki.

Te Kaute o te tau 1906.	Te Kaute o te tau 1911.
Te Kaute o Waiapu 2611	
" " Kuki 1759	
" " Wairoa 2266	
" " Opotiki 1319	

Te Kaute o te tau 1911.	Te Kaute o te tau 1906.	Te Kaute o te tau 1911.
Te Kaute o Waiapu 3143	532	te pikanga.
" " Kuki 1868	109	"
" " Opotiki 1427	108	"

PITOPITO KORERO.

Tenei kei te koa te ngakau i te bakiritanga ake i etahi reo hou e tataki ana i roto i o tatou marae. I ahua mai enei i te riu o Wairarapa; ko te Mareikura raua ko Te Puke ki Hiku-rangi. Ehara to Te Puke i te reo hou, tenei tonu kei roto i te rarianga e warowaro ana tonu reo. He kai hauitu ia no nga marae nei i nga wa kua taba ake nei, i ngaro shakarere nouiho tonu reo, a kitea rawatia ake nei ka puta ano. I roto pea ia i te share wananga e tarai ana i tana rakau kia rawe ai te tu i nga marae huihuru, ina hoki pakari ana tonu reo i tenei putanga tuatahi mai ona. Ko te Mareikura he tamaiti i tuku mai i te share wananga, i ata tobhia mo tenei hanga mo te tu marae. Ka nui te pai me te kaha o enei mokai kawae maramatanga ki te iwi. Ko te kupu atu a to raua tuakana, kia kaha kia manawanui, he mabi honore hoki tenei kua shai nei e tatou.

Kei ratou i te Mareikura raua ko Te Puke ki Hiku-rangi e mau ana nga rarangi ihoa o te huihuru pihimana i Takuta Pomare kia tu hei mema mo te Tai Hauauru. Mehemea he korahi te shakaaro o nga tapata katoa i roto i tana pihimana, ka nui te kaha o te pooti o Pomare. Inahoki tokotoru rawa o nga tapata i pootitia i tana tau kua tuku i o ratou pooti ki a Pomare: ko Te Heuheu Tukino, ko Pepene Eketone, me Hema Te Ao. Epari ki te shakaatu a Te Puke kei te shakaingoa ano hoki a Pepene Eketone. Mehemea kaore ano a Eketone i tuku i tona pooti ki a Pomare, ka nui tonu te kaha o tona pooti. Mehemea hoki kei te tika te shakaatu mai a Te Puke, kua pakaru te pooti o Waikato ka hiya te mana o Hema Kaihau, ki te penei. Tokohia rawa nga tapata o Waikato kua shakaingoa:—Ko Hema Kaihau, ko Hanui Tawhiao (hei teina ki a Mahuta), ko Pepene Eketone, me Tarapipi (te tama a Taipakawa). Da mea o waio i te rohe o Waikato ko Takuta Pomare raua ko Rangikaitiia. Mehemea ano he rite te shakaaro o nga tapata e mau nei i roto i tana pihimana, kati tera e kotahi te pooti o Taranaki, o Taupo, o Otaki me Mahanui ki a Pomare. Inahoki kei roto i te rarangi ihoa e mau ana a Te Kahu Pukuro, a Te Heuheu Tukino, a Hema Te Ao, a Takarangi, a Waata Hipanga, a Wiki Taitoko me Eruera Te Kahu. Kei te kaha te pooti o Pomare.

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te Pipimarauaoro i te ma rama.
2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Pentapeta me pane ranei.
3. Ki te hiahia te tangata ki te tango i Te Pipimarauaoro me tuku mai e ia te moni i roto i te reta whakaatu mai. He whakaatu ano hoki ki nga tangata e tango ana i te pepa, ka tae ki te wa e pau ai a koutou moni tuku mai ka takaa te pepa ki te takai whero. Kia tere te tuku mai ano i te hua kareao, ki te kore e tere mai ka mutu te rere atu. Ko te utu i te tau 5/-, me utu i te tuatahi.
4. E pai ana kia tuku mai nga korero o ia wahi o ia wahi o te Motu, engari kei te Ebita te tikanga mo te ta i ana korero; kia marama te tuhituhi.
5. Me penei te tuhi i waho o nga reta katoa:—

Ki Te Pipimarauaoro,
Te Rau, Gisborne.

HE PANUI.

Ki te tapata e hiahia ana ki te Rawiri ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au inaianei: ko te utu:—

- He mea nui, kiri noa, 2/6
- He mea nui, kiri shero, 3/-
- He mea nui, kiri pai, 4/-
- He mea nui, kiri pai rawa, 5/6
- He mea paku, kiri shero, 1/6
- He mea paku, kiri pai, 2/6
- He mea paku, kiri noa, 1/-
- He mea paku, kiri pai rawa, 3/6
- Rawiri & Himene, kiri noa, 1/6
- Rawiri & Himene, shero, 2/-
- Rawiri & Himene, pai, 3/-
- Rawiri & Himene, pai rawa, 4/-
- He Himene, 6d.
- He Kupu ma te Dakau Inoi, 3d.

Maku e utu te Pane Kiji hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,
Te Rau, Gisborne.

Ki te hiahia te tapata, ki te Paipera ki te Kawenata, me tono ki te BIBLE DEPOSITORY SUNDAY SCHOOL UNION, Auckland.

Paipera, 2/6, 3/6, 4/6, me te pane kiji 1/-

Kawenata me nga upoko shakamarama, 2/6, 3/- 4/6, me te pane kiji 3d.

Kawenata paku, me nga waiata, 2/-, 2/6, 3/-, 3/6, 4/-, me te pane kiji, 3d.

1911. AKUHATA.		1911. AKUHATA.	
Ra 10 ka O 26. 25m. 6. Ra 24 ka 31. 44m. 8.		UPOKO MO TE ATA. UPOKO MO TE AHAIAO.	
1 Te		1 Te	
2 W		2 W	
3 Th		3 Th	
4 F		4 F	
5 S	Nohopuku.	5 S	
6 S	Ratapu 8 i muri i to te Tokotoru.	6 S	Whpa. 29 Rom. 6
7 M		7 M	9 29
8 Te		8 Te	
9 W		9 W	
10 Th		10 Th	
11 F	Nohopuku.	11 F	
12 S		12 S	
13 S	Ratapu 9 i muri i to te Tokotoru.	13 S	Kng. 10 ki Rom. 11 ki 25
14 M		14 M	25
15 Te		15 Te	
16 W		16 W	
17 Th		17 Th	
18 F	Nohopuku.	18 F	
19 S		19 S	
20 S	Ratapu 10 i muri i to te Tokotoru.	20 S	Kng. 12
21 M		21 M	Kri. 11 ki 26
22 Te		22 Te	Kng. 13
23 W	Mataaratanga, Nohopuku.	23 W	Mat. 26 57
24 Th	Patoromu, Apotoro. Whakapono a Ahuaiti.	24 Th	Ken. 28 to 48 & 5
25 F	Nohopuku.	25 F	Tiu. 18 15
26 S		26 S	Mat. 28
27 S	Ratapu 11 i muri i to te Tokotoru.	27 S	Kng. 18
28 M		28 M	Kri. 7 25
29 Te		29 Te	Kng. 19
30 W		30 W	Mar. 2 ki 23
31 Th		31 Th	